
UTICAJ KATOLIČKE CRKVE NA REŽIME U POLJSKOJ

Marko Kusovac

What distinguishes Poland to the greatest extent from other countries that in the past were under undemocratic regimes, is the strong and permanent influence of the Catholic Church that has always had a huge influence and a large number of supporters in the country. Many reformist decisions can be credited to the ubiquity of the Catholic Church and the politicians who pushed the country towards the European Union. On the other hand, many issues remained under a veil of doubt and have an apocryphal character precisely because of the conservative and rigid views of the Catholic clergy.

Kad strani turisti ili gosti dođu u Poljsku, zapravo nemaju nikakve sumnje da se nalaze u katoličkoj zemlji: crkve su pune i članovi ostalih hrišćanskih vjerskih zajednica u poređenju sa moćnom Katoličkom crkvom veoma su male organizacije. Kakva je to Poljska zemlja prije i poslije ulaska u Evropsku uniju, kakva je to poljska crkva koja je svjetskoj crkvi dala papu Jovana Pavla II? Kakvo je uređenje Poljske? Kakav je uticaj Katoličke crkve na političke prilike u zemlji?

Komunistička partija, koja je vladala Poljskom više od 40 godina, u religiji i vjeri vidjela je neprijatelja, a svoje

neprijateljstvo – posebno prema Katoličkoj crkvi – nikada nije sakrivala. To suparništvo svoj je temelj imalo u jasno očiglednoj nezavisnosti Crkve od moći i komunističke ideologije. Na taj način moralo je doći do napetosti između hijerarhije i vjernika s jedne i komunističkih vlasti s druge strane. U to doba na čelu poljske Crkve bio je kardinal Stefan Wyszyński. On je sve do smrti 1981. bio nesporni vođa i – nakon što je od 1953. do 1956. bio u komunističkom zatvoru – s vremenom je stekao autoritet ne samo među katolicima već i u državnim krugovima. Njega još uvijek doživljavaju kao „ličnost vijeka“ u Poljskoj.

Leh Valensa na ramenima saboraca protiv komunizma

Poljska je bila nukleus borbe protiv totalitarnih režima u istočnoj Evropi. Vođa poljskih sindikata, Lech Wałęsa tokom osamdesetih godina XX vijeka okupio je oko nezavisnog sindikata „Solidarnost“ (*Solidarność*) sve željne slobode i dostojanstvenog života (udruženje je imalo čak 10 miliona članova). Štrajkovi su otpočeli u brodogradilištu Lenjin u Gdanjsku. Wałęsa je prvi predsjednik Poljske poslije svrgavanja komunističkog satelitskog režima (1990–1995). Godine 1983. dobio je Nobelovu nagradu za mir.

Nakon što je pokret Solidarność 1989. najavio kraj komunizma, a Crkva izgubila jasnu i čvrstu ulogu najvažnijeg suparnika komunističkom državnom aparatu, ona je morala da traga za novim mjestom u poljskoj državi koja se mijenja. Ako se ranije mogla osloniti na široku potporu stanovništva, nakon 1989. sve više je izložena društvenoj kritici. Je li riječ o parlamentarnim ili predsjedničkim izborima, o ustavnim odlukama, o referendumu za pristup Evropskoj uniji ili poslije ulaska u EU o moralnim temama – svaki put biskupi su „rekli svoju riječ“ – koju su neki vjernici kritikovali kao neprimjerenu i štetnu po crkvu, dok su drugi u toj riječi vidjeli smjernice za djelovanje, ali i kao snagu koja stvara javno mnijenje.

U samoj organizaciji Crkve posljednjih godina razvijali su se različiti pravci razmišljanja, koji su kratko sažeti pod poznatim terminima *liberalizam* odnosno „integralizam“. Razlike među njima ponajviše se prepoznaju u tumačenju pojma slobode. Krakovski nedeljnik *Tygodnik Powszechny*, pobornik otvorenog katolištva, sebe vidi kao branitelja shvatanja slobode „koja uz hrišćansko utemeljenje pruža zasluženi prostor i sekularnom mirovnom pokretu“, dok integralizam zagovara „micanje ograda prema modernom zapadnom svijetu i izgradnju alternativne civilizacije“. Prema mišljenju nedjeljnika i njegovog čitalačkog kruga, postoji „jedan dio crkvene zajednice koji još uvijek razmišlja kao da se Koncil (kraj komunističkog režima) nije ni dogodio“, što znači – konzervativno i militantno. Postoji i drugo krilo Crkve koje razmišlja u duhu Koncila, što znači otvoreno i u dijalogu. Izgleda da je ovaj drugi smjer prevagnuo i donio poljskoj demokratsku pobjedu.

Poljska – katolička zemlja

Katolička crkva je u suštini uvijek bila riznica poljske nacionalne misli i kulture u periodu kada ta zemlja nije postojala. Tokom 123 godine, nakon podjele Poljske krajem 18. vijeka, Katolička crkva je učila narod o njegovoj kulturi i istoriji. Ta uloga je nastavljena nakon što je Poljska 1918. obnovila svoju nezavisnost. Kada su komunisti preuzeli vlast krajem Drugog svjetskog rata, što je bila velika katasrofa i tragedija za tu zemlju, narod se okrenuo prema crkvi za podršku u vođstvu – i, naravno, dobio je.

U Poljskoj ima 40 crkvenih pokrajina: 13 metropolija i 25 biskupija, grkokatolička metropola u Przemyslu i vojna biskupija u Varšavi. U Poljskoj biskupskoj konferenciji ima 115 biskupa, od čega su njih trojica kardinali – u Varšavi, Krakovu i Vroclavu. Predsjednik Poljske biskupske konferencije je kardinal Jozef Glemp. Više od 80 poljskih biskupa ima barem doktorat iz teologije, filozofije, crkvenoga prava ili humanističkih nauka, a više od 20 su i profesori. Svi ovi podaci govore o tome koliko je Poljska katolička zemlja ili koliko Crkva ima primat u odnosu na neke druge institucije.

Od Drugog svjetskog rata, masovnog preseljenja stanovništva i pomijeranja težišta poljske države na zapad, Poljska je gotovo sasvim katolička zemlja. Procentualno, 94,5% stanovništva su rimokatolici, od toga oko 70% aktivni vjernici. Oko 1,3% Poljaka su pravoslavni hrišćani, 0,3% su jehovini svjedoci, 0,2% su grkokatolici, 0,2% evanđelisti. Prije rata je u Poljskoj živjela najveća evropska zajednica Jevreja sa oko 3,3 miliona pripadnika, od kojih je većina stradala u holokaustu, a malobrojni preživjeli su većinom emigrirali u Izrael. Danas u Poljskoj živi oko 5.000 Jevreja. Već nekoliko vjekova u sjeverozapadnoj Poljskoj živi mala zajednica od oko 5.000 Tatara muslimana. Ukupan broj muslimana u Poljskoj je 15–25 hiljada.

Pokojni papa Jovan Pavle II (1920–2005) je bio izuzetno cijenjen u Poljskoj. Prije izbora za papu, on je pod krštenim imenom Karol Wojtila služio kao nadbiskup Krakova i odigrao značajnu političku ulogu u rušenju komunističkog sistema u Poljskoj. Najvažnije je, ipak, za mnoge Poljake bilo što su znali šta im preporučuje „njihov“ papa Jovan Pavle II. On to, naravno, nije rekao, ali se znalo šta misli. Uostalom, nije slučajno da je baš u ovoj najkatoličnijoj zemlji u Evropi, ubrzo pošto je krakovski kardinal Karol Wojtila izabran za papu, izrastao jedini masovni, radnički anti-komunistički pokret u sovjetskom bloku, s kojim vlast nije mogla izaći na kraj.

U nedavnom govoru Leha Valense u Berlinu na svečanosti povodom 20 godina od rušenja Berlinskog zida on kaže: „Ono što me danas čini tužnim jeste da herojima pravimo one koji to nisu bili. Ne treba se šaliti. Gorbačov nikada nije želeo da sruši komunizam, niti Berlinski zid, to nije bilo u njegovom planu. Ako tako predstavljamo stvari, onda to znači da gradimo Evropu na laži, što me užasava. Prava istina je da 50 odsto zasluga za rušenje Zida ide papi Jovanu Pavlu Drugom, 30 odsto ‘Solidarnosti’ i Lehu Valensi a samo 20 odsto ostatku sveta“. Prema njegovim riječima, papa Jovan Pavle Drugi bio je pozvao narode Evrope da „promene lice sveta i njegova je poruka oslobodila narode koji su prinudili političare da potvrde te promene“.¹

Stručnjaci kažu da je čovek koji je oličavao to vođstvo bio papa Jovan Pavle Drugi. Džordž Vajgel, koji je napisao biografiju o poljskom papi, kaže da je njegova uloga bila presudna u pružanju pomoći slobodnom sindikalnom pokretu Solidarnost i u konačnom obaranju komunizma.

¹ Izvor agencija BETA 09. 11. 2009. god.

Jačanje Katoličke crkve u Poljskoj poslije pada komunizma

Slom bipolarnog, odnosno jednopartijskog ideološkog sistema, koji je do kraja osamdesetih godina dominirao u istočnom svijetu, imao je za posljedicu pojavu svojevrstne ideološke praznine u istočnoj Evropi, koju je očigledno trebalo popuniti, i za čije ispunjavanje se javio velik broj pretendenta. Supstituti za ideologiju komunističkih partija nalaženi su u širokom rasponu od prostog preuzimanja vladajuće ideologije na Zapadu, sa njom svojstvenim liberalno-buržoaskim vrijednostima, do različitih reakcionarnih ideologija, utemeljenih na nacionalizmu, šovinizmu i rasizmu.

U tom smislu primjetan je izuzetno velik porast uticaja vjerskih organizacija u pojedinim društvima (katoličke crkve u Poljskoj i Hrvatskoj, islamske zajednice, pravoslavne i katoličke crkve u Bosni i Hercegovini, itd), pa se stoga može zaključiti da su na kraju upravo one imale najviše uspjeha u trci za popunjavanjem ideološke praznine nastale nakon 1989/1990. godine.

Katolička crkva u Poljskoj, kao izuzetno moćna u organizacionom smislu, našla se građanima praktično na usluzi da ih podrži i pomogne im da prebrode ideološku krizu i lakše prihvatanje kapitalizma i demokratije umjesto komunizma i socijalističkih ideja. Katolička crkva veoma brzo uviđa da narod prihvata njeno miješanje u dnevopolitičke prilike i veoma brzo vrši uticaj na sve javnopolitičke ličnosti time pokazujući svoju moć svima koji su u Poljskoj u nju sumnjali. Za razliku od divljanja nacionalizma na Balkanu, Katolička crkva u Poljskoj okretala je narod ka Zapadu i uključivanju u evropske i evroatlanske integracije.

Nacionalno prožeti integralizam u sebi godinama uspostavlja i gradi poznata radio mreža *Radio Maryja*, najveća katolička

radijska mreža u Poljskoj. Njeno uključivanje u sveukupne poljske procese odlučivanja, povezano s radikalnim odbacivanjem otvaranja Poljske prema zapadnoj Evropi i – kroz dugo vrijeme – izuzetno agresivan jezik, „pridobio“ joj je, s jedne strane, vjerne pristalice, a s druge, izuzetno oštro odbacivanje. U konzervativnom izbornom savezu AWS (Akcija Wyborcza Solidarność) koji je vladao do 2001. postojala je i jedna, ne nevažna, takozvana *Frakcija Radio Maryja*, koja je na tadašnjim parlamentarnim izborima predstavljala vrlo važnu snagu i koja je imala svoje predstavnike u parlamentu pod nazivom „Poljska liga porodice“. Ta stranka svoj uticaj vrši na različite, posebno spoljnopolitičke odluke poljske vlade.

Od 1981, na čelu Poljske biskupske konferencije kao primas (poglavar crkve za jednu zemlju) Poljske je kardinal Jozef Glemp. Na to je mjesto ponovno izabran 1999, na još pet godina. Puno ga ljudi smatra čovjekom sredine i ravnoteže, pa je taj izbor ujedno i želja za izražavanjem kontinuiteta. Mnogima u episkopatu Glemp se još uvijek činio nezamjenjivim, jer je ipak izveo poljsku Crkvu zdravu iz komunističkoga doba u demokratiju i zato ga treba još pratiti i podržavati i u novom milenijumu.

Katolička crkva u Poljskoj pred ulazak u EU

Katolička crkva u Poljskoj prati svoje vjernike kod pristupa Evropskoj uniji. Službeni pregovori o pristupu između Poljske i Evropske unije započeli su u jesen 1998. godine, a od marta 1999. Poljska je punopravna članica Sjevernoatlantskog saveza (NATO). Taj spoljnopolitički razvoj '90-ih godina podupirao je i nosio cjelokupni vladajući savez. Na referendumu o pristupu Evropskoj uniji u junu 2003. Poljaci su većinom rekli „da“. I Crkvi treba zahvaliti što je učestvovanje na referendumu bilo prilično visoko. Poljska biskupska konferencija je sve vjernike

pozvala na glasanje, a isti taj poziv uputili su brojni sveštenici na nedjeljnim misama s propovjedaonica. Katolička crkva izričito je podržavala pristupanje Poljske EU.

U maju 2003. godine, Papa Jovan Pavle II rekao je da „Evropa treba Poljsku, a Poljska treba Evropu“. Bila je to velika reklama za proevropsku kampanju i njegova je intervencija dezorijentisala antievropski tabor. Papina je poruka ponovljena u pismu poljske biskupije koje je pročitano u svakoj župnoj crkvi u nedjelju prije referendumu. U tom pismu biskupi nijesu izričito podsticali na glasanje za pristupanje; rekli su da je učestvovanje na referendumu moralna dužnost. Biskupi i sveštenici su podsticali ljude na glasanje bez otvorenog zauzimanja neke strane. Mišljenja o tome u poljskom sveštenstvu bila su mješovita. Radijska stanica *Radio Maryja*, koju je vodio poljski sveštenik, otac Ridžik, i koja je vrlo popularna širom Poljske – bila je otvoreno protiv ovakvog stava. Kardinal Jozef Glemp, poglavar poljske crkve, izjavio je: „Ja nisam evroentuzijasta. Ja sam evrofatalista. Evropa je sudbina Poljske“.

Leh Valensa i kardinal Juzef Glemp kontraverzne ličnosti Poljske

Iz raznih ispitivanja očito je da je veliki dio Poljaka koji žive na selima imao strah od toga kako će se snaći u novim „evropskim“ uslovima i izboriti se sa većom konkurencijom, dok su Poljaci u gradovima već u mislima dobro zarađivali i uživali u nekoj od evropskih metropola. Evropljanin ima upravo ona svojstva koja neki Poljak nema – i obratno. Tako su, na primjer, najvažnija obilježja nekoga Poljaka gostoljubivost, religioznost i patriotizam. Ta tri svojstva ili obilježja, za nekoga zapadnoga Evropljanina potpuno su netipična. Evropljanin raspolaže prvenstveno preduzetničkim sposobnostima, ekološki je osviješten, uobražen i kultivisan. Ta svojstva, opet valja reći, na „ljestvici obilježja“ jednoga Poljaka nalaze se tek negdje pri kraju.

Za poljsku Katoličku crkvu dugo vremena Evropa je bila više mač sa dvije oštrice. Ali posljednjih godina i u Briselu i u Poljskoj preduzimaju se naponi kako bi se u Crkvi razbili strahovi o često materijalističkoj i vrijednostima nesklonoj Evropskoj uniji, kako je poljska Crkva vidi. Korak ka tome bio je i poziv grupe poljskih biskupa u Brisel. To putovanje, koje je predvodio primas Glemp početkom novembra 1997, u sveštenstvu je otklonilo mnoge bojazni i predrasude. Biskupi su na licu mjesta upoznali djelovanje evropskih institucija i uspostavili kontakte. Od toga putovanja Poljska je dobila status posmatrača, te na taj način učestvuje na savjetovanjima Komisije biskupskih konferencija Evropske unije (ComECE). Poljsku biskupsku konferenciju predstavlja nadbiskup Gnjezna mons. Henrik Musinski.

Od tog putovanja u Brisel mišljenje poljske katoličke Crkve prema Evropskoj uniji se promijenilo.

Ispitivanje koje je sprovedeno među katoličkim sveštenicima pokazalo je da je njih 84 odsto za integraciju Poljske u Evropsku uniju, a 44 odsto njih je izrazilo želju da se taj pristup vrlo brzo ostvari. Čak 80 odsto sveštenika predstavlja buduću Evropsku uniju kao „Evropu domovina“, a ne kao nešto poput

„Sjedinjenih Evropskih Država“. Bilo kako bilo, 50 odsto sveštenika ipak u integraciji vidi opasnosti za Crkvu. Najveći su najčešće strahovi od gubitaka – ponovno stečeni suverenitet i nezavisnost opet će biti izgubljeni, zbog privredne slabosti Poljsku će biti lako napasti jer će biti ranjiva, porašće materijalistička ponašanja, ali i ravnodušnost prema vjerskim pitanjima. S druge strane, stav sveštenika vrlo je demokratski. Njih 59 odsto uvjeren je da nema boljega poretka od demokratije. (upoređenja radi: to mišljenje 2002. godine dijelilo je samo 24 odsto svih ispitanika u Poljskoj).²

Kao što vidimo iz ove ankete, Katolička crkva se unutar sebe vremenom reformisala tako da su početni strahovi od ulaska Poljske u EU nestali, a sama crkva postala je zagovornik i promoter evropskog puta kako kod vjernika, tako i uticajem na državne institucije preko svojih medija.

Poljska u Evropskoj uniji i uticaj Katoličke crkve

Zajedno sa još devet novih članica: Estonijom, Letonijom, Litvanijom, Češkom, Slovačkom, Mađarskom, Slovenijom, Kiprom i Maltom, Poljska je 1. maja 2004. godine ušla u Evropsku uniju što je obećavalo ubrzani privredni i ekonomski razvoj ove zemlje. Od tog vremena mnogi građani Poljske osjetili su neke benefite u pogledu povećanja životnog standarda, ali ima i onih koji nijesu tako dobro prošli. Poljaci su brzo shvatili da tržište radne snage nije otvoreno za njih onako kako su oni to očekivali, posebno ne u susjednoj Njemačkoj koja im se činila primamljivom. Da li je Poljska bila spremna za pristup EU? Čini se da nije, u Poljskom parlamentu koji ima dva doma – Sejm i Senat, danas postoji mnogo protivnika „evropske ideje“ a oni se bore za isčlanjenje poljske iz Evropske unije.

² Časopis *Glas Koncila*: Autorka navedenog istraživanja je Teresa Sotowska – urednica katoličke informativne agencije KAI.

LPR-a (Liga poljskih porodica) i *Samoobrone* (Samoobrana) su dvije stranke koje su ostvarile dobre rezultate na opštim izborima 2001. godine zahvaljujući svom protivljenju evropskim integracijama. Iako su te dvije stranke bile protiv pristupanja EU one su potpuno različite po svom programu. Moramo reći da je antievropska kampanja trpjela zbog nedostatka pristupa javnim medijima.

U pozadini, Crkva, nezaobilazna u zemlji Karola Vojtile. Najmanje što može da se kaže jeste da ne zauzima političku neutralnost, naročito u času kada je crveni đavo iznova prikupio svoje snage. Modernost i zapadnjaštvo poljskog društva je zabrinjavaju, pored tema koje je ljute, poput kontracepcije ili abortusa. Ovako to objašnjava sa zaprepaščenjem Jaruzelski: „Crkva je odigrala ključnu ulogu u padu starog režima, ali je u poslednje dve-tri godine izgubila na popularnosti. Volela bi da sakupi sva dobra Zapada, uz izbegavanje: kriminala, droge, pornografije i evolucije životnog stila, tih patologija, vezanih za kapitalizam, ali ne možemo da ‘imamo kolač i da ga pojedemo’“. Taj intervencionizam, koji se katkad graniči sa arogancijom, utiče na sve veći broj Poljaka, koji žele da im se ostave kontraceptivna sredstva i glasački listići i da im se posebno Crkva u to ne miješa. Napadi sveštenika imaće kasnije u svakoj izbornoj kampanji užasan efekat po desnicu. Kada monsinjor Glemp bude rezimirao izbornu igru sa: „Trebalo da se izabere između dva sistema vrednosti, hrišćanskog i neopaganskog“, smatraće Poljake naivnim i u izbornu vrijeme stvoriti od njih nevjernike. Fatalna greška.

Ironijom sudbine, Kvašnjevski je rođen u Gdanjsku, gradu brodogradilišta, velikih štrajkova iz 1954. i Valense. Poljaci će ga otkriti trideset godina kasnije, kao mladog državnog sekretara za omladinu i sport. U prvu diviziju ulazi 1989, vodeći „Okrugli sto“, prelomni događaj savremene poljske istorije, dva mjeseca napetih pregovora između vlasti, opozicije i Crkve. Taj

politički maraton će napokon da postavi osnove poštovanja pluralizma u poljskom društvu, institucionalne demokratizacije i legalizacije Solidarnosti. Cijeli program u slavu Aleksandra. Ovo će nagnati dopisnicu Figaroa da napiše: „To je najmlađi poljski ministar posle rata, a štaviše, lep je.“ Jaruzelski, koga istorija, često nepravedno, pamti samo po državnom puču iz 1981, zaboravivši njegovo mirno napuštanje vlasti devet godina kasnije, biće konsekvantniji: „Kvašnjevski predstavlja modernog političara. Izvanredno pametan, perfektno kulturno, predstavlja bez sumnje najboljeg mogućeg poljskog predsednika na kraju ovog veka.“ Dobar igrač ovaj tip.³

Aleksandar Kvašnjevski (polj. Aleksander Kwaśniewski) je poljski političar, predsjednik države (1999–2005). Rođen je 15. novembra 1954. u Bjalogardu. Bio je komunista i aktivan u Socijalističkoj uniji poljskih studenata. Bio je ministar sporta osamdesetih godina. Bivši je vođa partije po imenu *Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej*.

Za predsjednika je izabran 1995. nakon pobjede nad Lehom Valensom. Ponovo je izabran 2000. godine. Nakon izbora 2005. godine poljska desnica dolazi na vlast ali odnos crkve ostaje isti ona i dalje pritiska vlast za sva važnija pitanja.

Leh Kačinjski (Lech Kaczyński), (rođen 18. juna 1949. godine u Varšavi) – doktorirao je prava, poljski političar desne orijentacije. Vršio je dužnost gradonačelnika Varšave od 2002. do 2005. godine. Na izborima održanim 23. oktobra 2005. godine, Leh Kačinjski je postao predsjednik Poljske. Njegov brat blizanac Jaroslav Kačinjski je bivši premijer Poljske.

³ Iz knjige *Izborna Vrtoglavica* Žaka Segela.

Predsjednici Republike Poljske (tzv. Treće Republike, od 1989.)⁴

Ime	Početak mandata	Kraj mandata	
Leh Valensa	22. 12. 1990.	22. 12. 1995.	
Aleksandar Kvašnjevski	23. 12. 1995.	23. 12. 2005.	
Leh Kačinski	23. 12. 2005.	10. 04. 2010.	

Unutrašnje uređenje Poljske

Poljska je prije podjele bila kraljevina, obnovljena Poljska je demokratska republika.

Poljski Ustav počinje riječima: „Poljska je republika. Suverena vlast u poljskoj republici pripada narodu. Organi naroda u zakonodavstvu su Sejm (skupština) i Senat, u izvršnoj vlasti Predsednik republike sa nadležnim ministrima, u pravosuđu nezavisni sudovi.“

Sejm, tj. poslaničku kuću čine poslanici, izabrani na 5 godina putem opštih izbora, tajnih, neposrednih, jednakih prema principima proporcionalne reprezentacije. Aktivno i pasivno izbornopravo ima svaki poljski državljanin, bez razlike na pol, koji ima sva građanska prava, ako je navršio 25 godina života. Sejm broji 444 poslanika.

⁴ Tabela i informacije preuzete sa Wikipedije.

Svaki zakonski nacrt, koji Sejm odobri, pregleda Senat. Ako se Senat u roku od 30 dana ne usprotivi rješenju Sejma, on postaje zakon, koji proglašava Predsjednik republike. Ako se Senat usprotivi, poslanička kuća mora još jedanput uzeti stvar u pretres, a ponovna odluka Sejma je definitivna.

Senat se sastoji od članova koji se biraju iz pojedinih okruga (województwo) putem potsvojtvenih izbora, pri čemu svaki administrativni okrug čini jedan izborni okrug. Ukupni broj članova Senata treba da je četvrtina članova Sejma. Aktivno izborno pravo za Senat pripada svakom poljskom državljaninu, koji ima sva građanska prava, ako je navršio 30 godina, pasivno pravo, ako je navršio 40 godina života.

Predsjednika republike biraju na 7 godina obje kuće zajedno, kao narodna skupština, apsolutnom većinom glasova.

Značajan je za demokratsku Poljsku član Ustava koji određuje ovo: „Poljska ne priznaje nikakvih privilegija, vezanih s rođenjem, ili koje potiču od stanovitih staleža, nikakvih grbova, ni plemićkih ili sličnih naslova, izuzimajući naučne i službene“.

Izvršna vlast je u rukama Predsjednika republike, koji imenuje vladu u potpunom sastavu, kao i više činovnike; on zastupa državu spolja, sklapa međunarodne ugovore (ugovori finansijski, te oni koji govore o promjenama granica, moraju biti ratifikovani od strane Sejma), pripada mu pravo pomilovanja, a nije odgovoran za djela koja izvrši za vrijeme vršenja svoje dužnosti. Predsjednik Republike je vrhovni vođa oružane sile, ali za vrijeme rata ne može vršiti dužnost vrhovnog komandanta. Bez dozvole Skupštine ne može Predsjednik republike objavljivati rat ili sklapati mir.

Poljska ima 12 ministarstava: inostranih poslova, vojno, finansija, unutrašnjih poslova, rada i socijalne politike, poljoprivrede, pravde, građevina, saobraćaja, pošta i telegrafa, prosvete, te trgovine i industrije.

Poseban položaj u organizaciji državnih vlasti ima Glavna državna kontrola, koja je neposredno podređena Predsjedniku

republike, kao i Generalno Odvjetništvo republike, koje ima da pravno štiti i zastupa javne i privatnopravne interese države, te da daje pravne savjete državnim vlastima i institucijama.

Osnovna upravna jedinica u Poljskoj državi je srez (starostwo) na čelu kojega stoji sreski načelnik (starosta), naimenovan od strane Ministra unutrašnjih poslova; on je predstavnik državne vlasti u srezu, a upravu vrši uz pomoć činovnika koje imenuje ministar, odnosno Wojewoda. U kompetencije sreskog načelnika spadaju svi poslovi državne administracije osim vojnih, finansijskih, saobraćajnih i poštansko-telegrafskih. Ove struke podređene su neposredno svojim ministarstvima.

Poljska je podijeljena na 16 administrativnih okruga (Województwa) – osim toga prestonica Warszawa predstavlja samostalnu administrativnu jedinicu. Na čelu okruga stoji *Wojewoda*, kojega imenuje Predsjednik republike. U kompetenciju *wojewode*, kao i sreskog načelnika, spadaju svi administrativni poslovi, osim onih, koji se tiču vojne, sudske, finansijske, školske, saobraćajne i poštansko-telegrafske struke. Struke povjerene *wojewodi* podijeljene su na odsjeke i ovi odgovaraju pojedinim ministarstvima. Wojewoda vrši u strukama, njemu povjerenim, vrhovni nadzor i posreduje između administrativnih organa prve instancije i centralnih vlasti. *Wojevodu* pomaže okružno vijeće (Rada Województwa).

Pravac poljske politike u unutrašnjosti države je pozitivan rad za opšte dobro i podređivanje interesa izvjesnih grupa ili pojedinaca životnim interesima cijele države. Sem toga, politika poljske države teži da podmiri, ukoliko može, potrebe svakog građanina i da podigne blagostanje svih stanovnika. Najtješnja saradnja državnih vlasti sa cjelokupnim narodom je temelj poljske državne ideje; najbolji primjer te saradnje je nedavni unutrašnji zajam, kada su građani Poljske, i pored ogromne krize, pozvani od strane vlade da upišu zajam za pokriće deficita u budžetu u visini od 120 miliona zlota, u roku od nekoliko dana

dali državi do dispozicije 350 miliona zlota, omogućavajući na taj način normalnu finansijsku upravu.

Poljski ustav garantuje svim podanicima, bez obzira na narodnost i vjeru, jednaka prava. On kaže: „Svaki državljanin ima pravo da sačuva svoju narodnost, da neguje svoj jezik i svoje narodne osobine. Poljski državljani, koji pripadaju nacionalnim, verskim ili jezičkim manjinama imaju ista prava kao i ostali državljani, da o svom trošku osnivaju i nadziru dobrotvorne, konfesionalne i socijalne zavode, da se u njima slobodno služe jezikom i da vrše svoje verske obrede.“

Kako se vidi, liberalni principi, sadržani u poljskom Ustavu, daju narodnim manjinama u Poljskoj republici mogućnost, da se slobodno razvijaju i da njeguju svoje kulturno-nacionalne osobine.

Stabilizacija unutrašnjih prilika i stabilizacija spoljne i privredne politike – to je najvažniji imperativ, koji Poljska ispunjava u svojim radovima.

Poljska stoji na stanovištu, da je fundament opstanka države racionalna međunarodna kooperacija na političkom i privrednom polju. Poljska ne priznaje podjelu naroda na kategorije velikih i malih. Ona traži da svi narodi, kao jednaki sa jednakima, sarađuju sa istim pravima i da samostalno određuju svoja sopstvena prava.

Politika Poljske na međunarodnom terenu zasnovana je na želji za mirom i saradnjom sa svima, ali pod uslovom, da pitanje granica Poljske ne može nikada biti pitanje pogađanja. Nema u Poljskoj nijednog čovjeka, bez obzira na njegovo političko ubjeđenje, koji bi dopustio ma i diskusiju po predmetu ustupanja i najmanjeg komada poljske teritorije bilo kome.

Sadašnji ustav Poljske donesen je 1997. godine.

Predsjednik države bira se na opštim izborima svakih pet godina. On je šef države, najviši predstavnik zemlje u domaćim i međunarodnim pitanjima, te vrhovni zapovjednik oružanih snaga. Ima ovlašćenja da pod određenim okolnostima raspusti

zakonodavna tijela i raspiše nove izbore.

Predsjednik vlade predsjedava Vijećem ministara, koje izvršava odluke zakonodavnih tijela. Predsjednika vlade imenuje predsjednik države uz odobrenje parlamenta, a najčešće je to vođa većinske stranke. Članove Vijeća ministara imenuje donji dom parlamenta.

Parlament ili Narodna skupština (Zgromadzenie Narodowe) ima Donji dom (Sejm) s 460 zastupnika i Senat (Senat) sa 100 zastupnika. Zastupnici se biraju svake četiri godine, većinskim voljom glasača po pokrajinama. Ustav kaže da manjine imaju dva zastupnička mjesta, te da stranke moraju imati barem 5% ukupnog broja glasova da bi ušle u parlament.

Glavne grane sudstva su Vrhovni sud (Sąd Najwyższy), čije sudije imenuje predsjednik države na preporuku Državnog sudskog vijeća na neograničeno vrijeme, i Ustavni sud (Trybunał Konstytucyjny), čije sudije bira Sejm na mandat od devet godina.

Kao što vidimo, Poljska je demokratski i pravno veoma uređena zemlja.

Vojvodstva

Miješanje Poljske katoličke crkve danas

Katolička crkva je veoma uticajna u Poljskoj i ne uzdržava se od javnog izlaganja svojih ponekad kontroverznih stavova. Portparol poljske episkopije, otac Jozef Kloč smatra da se crkva ipak ne miješa u politiku:

„Kad god postoje moralne dileme, episkopija oseća potrebu da javno iznese svoje mišljenje. To nije mešanje u politiku; to je samo izražavanje zabrinutosti oko etičkih i moralnih pitanja u društvu. Kada u parlamentu počne glasanje o zakonu kojim će se regulisati veštačka oplodnja, svi poslanici su u obavezi da glasaju za to da se ovakva metoda zabrani.“

Crkva ne podržava ni kontracepciju kao ni abortus što stvara velike probleme poljskoj vlasti da usaglasi svoje zakone sa evropskim koja samim tim nema ni podršku šire javnosti za to.

Poljsko društvo kao i crkva pokušavaju prihvatiti i omogućiti prava seksualnim manjinama ali to teško ide. Poljsko društvo jedno je od najreligioznijih u Evropi i zemlja povremeno dobija etiketu homofobne zbog istupa nekih svojih zvaničnika na čelu s predsjednikom Lehom Kačinjskim, a u prethodnoj vladi zbog ministara iz ultrakatoličke nacionalističke Lige poljskih porodica.

Uticajna Poljska katolička crkva na ove ljude gleda kao na bolesnike koje treba liječiti.

Zaključak

Ako za neku državu na svijetu možemo reći da je država „pod jakim religijskim uticajem“ to je sigurno Poljska. Katolička crkva je vjekovima čuvala istoriju i kulturu poljskog naroda i nalazila mu se pri ruci u svim nevoljama, što je narod uzvraćao velikom pobožnošću i jakom vjerom u nj.

Poslije pada komunizma u Poljskoj koja je bila vodeća u tom procesu u Istočnoj Evropi, katolička Crkva je morala da održi ono mjesto koje je uživala kao ljuti protivnik komunizmu „tom najvećem zlu koje ih je zadesilo“. Crkva sa svojom jakom organizacijom pomogla je radnički pokret „Solidarnost“ sa Lehom Valensom na čelu da prvi obore komunizam mirnim putem i uvedu demokratiju i višepartijski sistem u svojoj zemlji. Naravno sve to je dirigovano iz Vatikana na čijem je čelu bio u to vrijeme Papa Jovan Pavle II koji je i sam bio Poljak.

Jačanje crkve u Poljskoj poslije pada komunizma se nametnulo kao logični sljed događaja, postojala je praznina u duhovnom i ideološkom smislu koju je Katolička crkva iskoristila da povrati „izgubljene“ vjernike.

Jednom riječju, politika Vatikana i Pape Jovana Pavla II, bila je na fonu epohalnih promjena koje su nastupile u posljednjoj deceniji 20. vijeka, koje su široko otvorile vrata idejama politizacije religije i pojavama vjerskog miješanja u sve sfere društva i države. Sve ove pojave „novog svjetskog poretka“ jako su izražene u Poljskoj kao državi i njenoj Katoličkoj crkvi koja je uticala na svijest građana i njihovo prilagođavanje novonastaloj situaciji.

Kada govorimo o Poljskoj demokratiji poslije pada komunizma, možemo slobodno konstatovati da je njen razvoj išao u korak sa razvojem cijele Istočne Evrope a da je sama država ili vlada imala koliko pomoći od Crkve toliko i problema po pitanju donošenja zakona koji su u skladu sa evropskim. Poljskim političarima nije bilo lako izbalansirati pritisak Crkve sa svojim željama i idejama i pri tome ne izgubiti birače za sljedeće izbore koji su pritom i veoma lojalni vjernici.

Za poljsko društvo ne možemo reći da je konzervativno i retrogradno, ali možemo primijetiti da je u posljednjih 20 godina crkva bila i „kamen spoticanja“ mnogim naprednim idejama i razvoju istinske demokratije.

No, Poljska je brzo napredovala na evropskom putu i tu je Katolička crkva imala pozitivan uticaj i značajno pomogla izglasavanje prepristupnog referenduma. I poslije ulazka u EU, Crkva je zadržala svoju poziciju značajnog faktora u odlučivanju o svim važnijim pitanjima.

Na političkoj sceni 2005. godine ljevicu je na vlasti zamijenila Poljska desna orijentacija tako da je i u tom smislu Crkva proširivala i produbljivala svoj uticaj. Naime, zadatak je crkvenog učenja da u svjetlu Božije riječi promišlja cjelokupnu stvarnost, pa tako i stvarnost kapitalizma, odnosno demokratije. U toj svojoj posebnosti ona ne bježi od toga da se posluži različitim razmišljanjima koja mogu pomoći u prepoznavanju devijacija prisutnih u društvu, a važnih za shvatanje čovjeka i društvenih odnosa u kojima živimo. Tako je i poljska Katolička crkva sebi dala za pravo da pomogne razvoju svijesti društva i naravno da ga prilagodi svojim potrebama.

Međutim, Poljska polako izlazi iz te priče iako je strogo religiozna država, okreće se ekonomskom razvoju i jedina je zemlja koja je izbjegla veće potrese globalne ekonomske krize.

Literatura:

- Žak Segela, *Izborna Vrtoglavica*, Beograd, 2009.
- Semjuel P. Hantington, *Treći talas – demokratizacija na kraju dvadesetog veka*, Beograd, 2004.
- Robert Dal, *Demokratija i njeni kritičari*, Podgorica, 1999.
- Časopis *Glas Koncila*, br. 3, Zagreb, 2004.
- Slike preuzete sa sajta „Wikipedija“